

Советск Союзин газовой промышленностин цаарандк делгрлтин тускар

Коммунистическ парть болн Советск правительств В. И. Ленинä герäс күүцäхлärн, нур-гьлдж күнд индустриг болн энүнä йилгьгч äнгь — түүлäнä промышленностиг делгрүүлгьнä гол татас хаджилт уга-гьар бәрдж күүцäнä. Эн äнгьин делгрлтин гол йовуднь — түүлäнä хамгин кимд гисн зүсн — нургьлдж газиг болн нефтийг делгрүүлгьн болн энүнä умд, материалн производствин халхд олна-күч-көлс агьу икär äрвлхиг күүц эв-аргь äгх болн ори-нутгин олт-äмт эдл-ахун делгрлтин йовудиг түргдүүлхд зөвär нильч-чän үзүүлх, ори-нутгин түүлäнä бал-ин структуриг унгарн сольгьт тетклгьн болджана.

Эн төрмүд күүцäлгьнд, синтетическ материалс гаргьлгьниг үнтä болн экономическ олзта сырьегьар, промышленн пред-приятьсиг, балгьсудин болн көдлмшч поселксин бääрн ул-сиг болхла, эвтä болн кимд түүлäгьär тетклгьнд дуудгден газовой промышленностьд эр-кин нильчнь бääнä.

Советск Союз йирин газин чилш уга көрнөгтä, энүг эдлл-гьн, химическ промышлен-ностин төлä үнтä сырьен көрнө икдүүлх деерän химическ эрки кесг продукте гаргьлгьна тех-нико-экономическ үзмджсиг сääрүүлäд, олт-äмтнä эдлврин төлä дала äдл тоота буудя, хоргь болн бодниц сүлдхк эв-аргь өгчänä.

Одгä цагт, химическ про-мышленностиг хамгин ахр бол-згт ори-нутгин олт-äмтнä эдл-ахун көтлврч äнгьсин негнд хуврэхин төлä энүг темдгтä түргär делгрүүлх наг ирв гидж парть болн правительств тоол-джана.

Эн с иштäгьär КПСС-н Центральн Комитет б о л н СССР-н Министрмүдин Совет «Газин промышленностиг ца-аранднь делгрүүлгьнä б о л н СССР-н предприятьсиг болн балгьсдиг газар тетклгьнä» туск токтавр авад энүндän өөрхн 15 джилин дунд газ гаргьлгьниг 270-320 миллиард кубическ метрт күүргх төр тав-сми, эннь 1957 джилд гаргьсн газин кемджәнäс 13-15 холван давхми. 1965 джилд газ гар-гьлгьн 150 миллиард кубическ метр кемджänd батлгдджана.

Йирин газ гаргьдк авлгьнä өөдм йовудин өслт тетклгьнä эрки таальн газ хääдж шин-дждлгьнä көдлмшиг темдгтä-гч чангьгалгьн болджана. Энүнлä залгьдудж, 1959—1965 джилмүдт гүүнär бур-

гьудж газ хääдж шинд-ж-лгьнä көдлмшин кемджән 15 сай кубическ метр кем-джänd йилгьгдв. Эн көдлмшиг күүцäлгьн ори-нутгт 1959—1965 джилмүдт промышленн көрнө-гин газин өслтиг 3.040 милли-ардн кубическ метр кемджänd теткх зөвтä.

Балгьсдиг, äмтн бääрлсн пунктсиг болн промышленн предприятьсиг газар теткхин төлä СССР-н Главгаз 1959 — 1965 джилмүдт гүртм утдан 26 мингьн километр магист-ральн 40 шаху газопровод тосхк зөвтä.

Ар-Кавказин элвг газрин көрнөд арвн газопровод тосх-гдхми, эднäs ик гисн: Ленин-град, Новгород, Калинин, Ли-пецк, Сталино, Макеевк, Ена-киево, Славянск, Лисичанск, Керчь, Симферополь, Севасто-поль, Туапсе, Сочи балгьсдин, халун усна курортсин балгьс-дин болн талдан кесг балгьс-дин бääрн улсиг болн про-мышленн предприятьсиг болн дакад промышленн райодиг газар теткхин төлäd Ставро-поль — Москва, (И-ч татас), Краснодарский край — Тень-голин Ростов — Луганск Сер-пухов, Серпухов — Ленинград, Краснодарск край — Керчь — Симферополь — Севастополь, Ставрополь — Невинномыс-ск — Минеральн Вод, (Халун усн) — Грозный, Краснодарск край — Туапсе — Сочи, Таган-рог — Амвросиевка — Енаки-ево — Славянск хоорнд тосх-гдхми.

Украинä барун бийин об-ластьсин газ гардг газрас Украинä, Белоруссин, Литвин болн Латвин балгьсдт газ ору-лхин төлä Дашава — Минск — Вильнюс — Риг болн Минск — Ленинград хоорнд газопровод кегдхми.

Узбекск СССР-н Бухарск областьд одахн секгден ик гидг газин улд күчтä кесг газопро-воде тосхлгьн темдггдв: Уз-бекск ССР-н, Таджикск ССР-н, Киргизск ССР-н, Таджикск ССР-н зäрм балгьсдин болн äмтн бääрлсн пунктсин бääрн улсиг болн промышленностиг болн дакад Уральск промыш-лени райог газар теткхин тө-лä Газли-Челябинск, Газли-Свердловск, Джаркак — Бу-хар — Самарканд — Ташкент, Ташкент — Чимкент Джамбул — Фрунзе — Алма-Ата болн талдан чигн балгьсдуд хоорнд газопроводс кегдхми Уралиг газар теткхин төлä Иджл көвä-

гьäс болн газ гардг Ар үзгин газрас Иджл көвä—Урал болн Джебол — Соликамск — Пе-рмь хоорнд газопроводс бас тедитä хамдан кегдхми.

КПСС-н ЦК боли СССР-н Министрмүдин Совет, СССР-н Главгаз Казахск' ССР-н Карагандинск, Балхашск болн Джезказганск промышленн ра-йодиг йирин газар тетклгьнä туск төриг шинäs хäläгдтхä гидж даалгьгдджана.

Азербайджана, Грузин болн Арменä балгьсдудт болн про-мышленн предприятьст газ ору-лхин төлä өөрхн хойр джилин дунд Карадаг—Актаф—Тби-лис болн Актаф—Ереван хоор-нд газопровод тосхлгьн темд-ггдв.

Дакад эднäs талдан 1959-1965 джилмүдт, Шебелинк — Днепропетровск—Одесс күртл, Кишинев, Шебелинк—Белгор-од болн Курск дакад Орелар дамжулад Брянск күртл ола үүлдджäh газопроводс утдул-гдхми, дакад бас тедү метär Пензд, Горькийд, Владимирд, Ивановд, Ярославд болн тал-дан балгьсдудт газ орулхин төлä Иджл көвäгьäс шин кесг газопроводс тосхгдхми.

Магистральн газопроводс тосхлгьар темдггдсн зураг күүцäлгьн союзн цуг респуб-ликсиг газар тетклгьнä систем учрах эв-аргь өгхми, эннь те-гäд эднä экономикиг цааран-днь өөдлүүлгьнä болн балгьс-дудт дакад äмтн бääрлсн пунктсд газ оруллгьнä эрки таальн болдж тусхми.

1959-1965 джилмүдт магист-ральн газопроводс тосхлгьнä

өргн зура күүцäлгьниг теткхин эрkd КПСС-н ЦК-н болн СССР-н Министрмүдин Советин токтаврар трубопро-воде тосхлгьнä күнд көдлмшиг нургьлдж машингьär келгьниг төгсгхин төлä шин шишлннь машинд гаргьлгьар керг — үүлдвр батлгдв.

СССР-н Госплан б о л н СССР-н Главгаз союзн респуб-ликсин Министрмүдин Совет-стä хамдан 1959-1965 джил-мүдт газ орулгдх зөвтä балгь-сдудиг болн äмтн бääрлсн пунктсиг тоогьарнь хäläдж диглх зөвтä, союзн республи-син Министрмүдин Советс бол-хла, балгьсдт болн äмтн бääрлсн пунктсд өггдджäh газиг бөклднй олзлхд кергтä га-зовой аппаратурс болн обо-родованьс эрки тоогьарн гар-гьлгьниг эртäs хäläдж газ авлгьар болн терүг бөклднй олзлгьар керг-үүлдвр диг-лдж батлх зөвтä.

1959-1965 джилмүдт магист-ральн трубопроводе тосхкин төл металлическ трубе гар-гьлгьниг темдгтägьär икдүүл-гьн эртäs хäläгдв, энүнлä залгьдудж трубас кедг шин заводе тосхлгьн болн ода үүлдджäh заводмудиг өргдүүл-гьн темдггдв.

Магистральн газопровод-син төлä кесг заводсар газо-трубин болн электрическ при-водмудта нагнетательмүд, га-зопроводмудар автоматизац болн телемеханизац келгьнä

аппаратур гаргьлгьниг бүүрдäл-гьн бас эртäs хäläгдджәнä.

Тäвгдсн төрмүдиг күүцäхин төлä газ гаргьдк олзлгьнä болн эдниг химическ эд-бод келгьнä халхд, магистральн трубопроводе тосхлгьнä эвинь сääрүүлгьнä, газр дор газ хад-гьлгьнä халхд, хату түүлäг га-зофикац келгьнä болн нүүрсиг болн сланциг газр дор газо-фикац келгьнä халхд научн-шиндждлгьнä болн дамшл-тин көдлмш чангьгагдх зөвтä.

Газовой промышленностин төлä специалистир белдлгьниг өргдүүлгьн бас эртäs хäläгд-джәнä.

СССР-т газовой промышлен-ностиг цааранднь түргär дел-грүүлгьн — ори-нутгин произ-водительн чидлиг күчтä кевär шинäs өөдлүүлгьнä, күч-көлс-чирин культурн бääдлин болн бääхтä бääдл-джиргьлин кем-джäg сääрүүлгьнä ик гидг көр-нөгнь болад, тегäд эн учрар олт-äмтнä эдл-ахунь онц эрки чинртä гидж КПСС-н Цент-ральн Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет тоолджа-на. Олт-äмтнä эдл-ахун эн äнгьниг аль-бисärнь делгрүүл-гьн — партийн, советск, проф-союзн, комсомольск болн эдл-ахун органсин, цуг советск олт-äмтнä хооран саг уга төр болджана.